Sisekaitseakadeemia

Politseikolledž

Marko Djagilev

PS 032

ELURUUMIDEST TOIMEPANDUD VARGUSTE KRIMINALISTIKALINE ISELOOMUSTUS

Lõputöö

Juhendaja:

Raivo Öpik

Tallinn 2007

ANNOTATSIOON

Lõputöö on kirjutatud teemal eluruumidest toimepandud varguste kriminalistikaline iseloomustus.

Lõputöö maht on 41 lehekülge ja see koosneb kolmest peatükist. Lõputöö on kirjutatud eesti keeles, võõrkeelne kokkuvõte vene keeles. Töö kirjutamisel on viidatud 26–le allikale, sh kasutatud kaheksat statistika aruannet. Lõputööd iseloomustavateks märksõnadeks on: kuriteo kriminalistikaline iseloomustus, kriminalistika soovitused ja nõuded, kuriteo sündmuskoha vaatlus, kriminaalmenetluse planeerimine, uurimisversioonide püstitamine, uurimise esialgne etapp, eluruumidest toimepandud varguste efektiivne lahendamine, korterivargused, eluruumidest toimepandud varguste kriminalistikaline iseloomustus.

Lõputöö eesmärgiks on anda põhjalik ülevaade eluruumidest toimepandud varguste kriminalistikalise iseloomustustuse kohta. Lõputöö üldiseks eesmärgiks on teha panus eestikeelsesse kriminalistika kirjandusse, tutvustades eesti keeles eluruumidest toimepandud varguste kriminalistikalist iseloomustust, kui kriminalistika teaduse ühte valdkonda.

Lõputöö uurimismeetoditeks on statistiline, dokumentaalne ja analüütiline meetodid. Töö kirjutamisel autor kasutas politsei andmebaasis POLIS registreeritud 2006. aastal Tallinnas toime pandud eluruumidest sooritatud varguste andmeid, Politseiameti ja Põhja Politseiprefektuuri intranetis asuvat eluruumidest toimepandud vargusi iseloomustavat statistikat. Samuti autor analüüsis kriminalistikalist, karistusõigusliku, kriminaalmenetlusliku kirjandust ja tutvus kriminaalasjadega ning kohtulahenditega.

Eelkõige käesolev töö võib pakkuda huvi õigusteaduskonna üliõpilastele, õpetajatele ja politseiametnikele, kes puutuvad kokku eluruumidest toimepandud varguste menetlusega.

SISUKORD

ANNOTATSIOON 2
SISUKORD 3
TABELITE JA JOONISTE LOETELU 4
SISSEJUHATUS 5
1. KURITEO KRIMINALISTIKALINE ISELOOMUSTUS 8
1.1. Ajalugu ja mõiste 8
1.2. Struktuur ja praktiline tähtsus 10
2. ELURUUMIDEST TOIMEPANDUD VARGUSTE KARISTUSÕIGUSLIK ISELOOMUSTUS 16
2.1. Eluruumist toimepandud varguse koosseis 16
2.2. Eluruumist toimepandud varguse piiritlemine teistest süütegudest 18
3. ELURUUMIDEST TOIMEPANDUD VARGUSTE KRIMINALISTIKALINE ISELOOMUSTUS 20
3.1. Kuriteo toimepanemise asjaolud 20
3.2. Kuriteo ettevalmistamise, toimepanemise ja varjamise viis 22
3.3. Kuritegeliku ründeobjekt 27
3.4. Jäljekujunemise mehhanism 28
3.5. Kurjategija ja kannatanu iseloomustus 31
KOKKUVÕTE 36
РЕЗЮМЕ 38
VIIDATUD ALLIKATE LOETELU 39
LISAD 41

TABELITE JA JOONISTE LOETELU

Lõputöö põhiosa tabelid

- 2006. aastal Tallinna eluruumidest toimepandud varguste osakaalud linnaosade lõikes 20
- Tallinna elanikkonna osakaal linnaosade lõikes 2006.a 20
- Eluruumist varguste dünaamika Tallinnas kuude lõikes 2003-2006.a 21
- Eluruumidest vargused tänavate lõikes, Tallinn 2006.a 21
- Murdmisriist 24
- Lukupurustaja 24
- Võtmejäljendi valmistamine 25
- Võtmejäljend 25
- Tallinna eluruumidest toimepandud vargustega tekitatud kahju 27
- Tallinna eluruumidest varguste toimepanijate sooline jaotus 31
- Tallinna eluruumidest varguste toimepanijate haridustase 31
- Tallinna eluruumidest varguste toimepanijate vanuseline jaotus 32
- Tallinna eluruumidest varguste toimepanijate jaotus kodakondsuse alusel ... 33
- Narkomaanide osakaal Tallinna eluruumidest toimepandud vargustes 34

Lõputöö lisaosa tabelid

- Lisa 1. Varavastaste kuritegude osatähtsus Põhja Politseiprefektuuri territooriumil 2000-2006.a ... 41
- Lisa 2. Eluruumidest toimepandud vargused Põhja Politseiprefektuuri territooriumil 2003-2006.a ... 41

SISSEJUHATUS

Eesti vabariigi üheks prioriteediks on turvalisuse ja õigluse tagamine ühiskonnas. Selline asjaolu tingib vajadust luua efektiivse mehhanismi, mis edukalt tõkestaks kuritegevuse arengut riigis. Kuritegude igakülgne, täielik ning objektiivne menetlemine ja avastamine, kuritegevust soodustatavate asjaolude välja selgitamine ja vastavalt ka ennetamine, kindlasti soodustaks püstitatud eesmärgi saavutamist.

Hetkel riigis valitsev sotsiaalne ebavõrdsus, ühiskonna suur kihistumine ainelise kindlustatuse järgi, eetiliste ja kõlbluslike vaadete osatähtsuse vähenemine rahva seas, elanikkonna arvestatava hulga, eriti noorte, tahtmatus teha koostööd õiguskaitseorganitega on soodustanud kuritegude toimepanemist. Taoline seis soodustab olukorra destabiliseerimist ühiskonnas ja vähendab inimeste turvalisuse tunnet homse päeva suhtes. Iga päevaga kuritegude toimepanemiseviisid muutuvad järjest keerulisemateks, seetõttu nende menetlemiseks ja avastamiseks uurija peab vajalikul hetkel mobiliseerima kõiki oma teadmisi ja oskama kasutada kaasaegseid kriminalistika-alaseid eriteadmisi ning rakendada menetluspraktikas kriminalistika teaduse **värskemaid** saavutusi ja soovitusi.

Läbi aegade kõige levinumaks süüteoliigiks Eestis on olnud varavastased süüteod, need moodustavad suure enamuse kõikidest registreeritud (ilmselt ka tegelikult toimepandud) süütegudest. Nii oli 2006. aastal Põhja Politseiprefektuuri territooriumil registreeritud kokku 25595 kuritegu, nendest varavastaste kuritegude osakaal ulatus 18345-ni ehk 70%, millest omakorda vargused moodustasid 15759 ehk 60% ning vargused eluruumidest 1840 (7%). Vaatamata sellele, et politsei omab pikkaajalist kogemust varguste menetlemises, siiski õnnestub enamusel varastest pääseda kriminaalvastutusest ja karistusest.

Üheks raskemini avastatavamaid kuritegusid on **eluruumidest toimepandud vargused**. Põhja Politseiprefektuuri infotöötlustalituse 2003-2006.a kuritegude statistika järgi moodustas sel perioodil eluruumidest toimepandud varguste avastamiseprotsent ligikaudu 30%, mida on selgelt vähe. Selleks, et vähemalgi määral aidata kaasa antud kuriteoliigi avastamise kasvule, autor otsustas kirjutada lõputöö teemal **2006. aastal Tallinna eluruumidest toimepandud varguste kriminalistikaline iseloomustus**. Antud teema valiku põhjuseks oli ka asjaolu, et eestikeelses kirjanduses on vähe teavet eluruumidest toimepandud varguste lahendamise kohta.

Inimõiguste ülddeklaratsiooni artikli 17. kohaselt on igal inimesel õigus vara omamisele nii üksikult kui ka teistega koos. Kelleltki ei tohi meelevaldselt tema vara ära võtta. Antud seisukohta kinnitab ka Eesti Vabariigi põhiseadus, mille § 32 kohaselt igaühe omand on puutumatu ja võrdselt kaitstud. Lisaks, Eesti Vabariigi põhiseaduse § 33 mõtte kohaselt ei tohi ilma loata tungida kellegi eluruumi.

Käsitletava kuriteoliigi avastamiseprotsent lähiaastatel peaks kindlasti tõusma, sest tegemist on ohtliku ühiskonnavastase süüteoga, nimelt, vargusega eluruumist tekitatakse lisaks materiaalsele ka olulist moraalset kahju, sest rünnatakse isiku kodu puutumatuse õigushüve. Tagajärjena kannatanul tihti tekkivad psühholoogilised probleemid, mis väljenduvad turvatunde kahanemises ja pidevas muretsemises, hirmus, et eluruumi tungitakse uuesti sisse. Praktikast on teada juhtumeid, kus taolise probleemi pärast isik oli sunnitud vahetama elukohta. Eeltoodu määrab käesoleva lõputöö teema **aktuaalsust**.

Lõputöö eesmärgiks on anda maksimaalselt põhjalik ülevaade eluruumidest toimepandud varguste kriminalistikalise iseloomustustuse kohta ja seeläbi koondada oma töösse infot, mis abistaks menetlejat eluruumidest toimepandud varguste menetlemisel ja avastamisel.

Lõputöö üldiseks eesmärgiks on tutvustada eesti keeles eluruumidest toimepandud varguste kriminalistikalist iseloomustust, kui kriminalistika teaduse ühte valdkonda, mida senini eestikeelses kirjanduses on vähe tehtud.

Autor püstitas lõputöö **probleemiks**:
Menetleja töö eluruumidest toimepandud varguste uurimisel ei ole efektiivne, sest ei osata püstitada põhjendatuid versioone võimaliku kurjategija kohta, varastatud vara hoiu- ja müügikoha kohta, ehk uurija ei kasuta või kasutab pealiskaudselt kuriteo kriminalistikalist iseloomustust.

Autor püstitas **hüpoteesi**:
Eluruumidest toimepandud varguste kriminalistikaline iseloomustus muudab varguste lahendamist efektiivsemaks.

Lõputöö **uurimismeetoditeks** on statistiline, dokumentaalne ja kirjandusallikate analüüsi meetodid. Töö kirjutamisel autor kasutas politsei andmebaasis POLIS registreeritud 2006. aastal Tallinnas toime pandud eluruumidest sooritatud varguste andmeid ja Politseiameti

ning Põhja Politseiprefektuuri intranetis asuvat eluruumidest toimepandud vargusi iseloomustavat statistikat. Samuti autor analüüsis kriminalistikalist, karistusõigusliku, kriminaalmenetlusliku kirjandust ja tutvus kriminaalasjadega ning kohtulahenditega. Töö rajaneb vähemal määral eestikeelsele ja suuremas osas venekeelsele erialakirjandusele.

Lõputöö **esimeses peatükis** käsitletakse kuritegude üldist kriminalistikalist iseloomustustust, avatakse kuriteo kriminalistikalise iseloomustuse mõiste tähendust, vaadeldakse põhjalikumalt kuriteo kriminalistikalise iseloomustuse struktuuri elemente ja tuuakse välja kuriteo kriminalistikalise iseloomustuse tähtsust politsei töö jaoks.

Lõputöö **teises peatükis** käsitletakse eluruumidest toimepandud varguste karistusõigusliku iseloomustust - mõtestatakse lahti, mis on karistusseadustiku mõtte kohaselt eluruumist toimepandud vargus, määratakse antud süüteo koosseisu ja tuuakse välja omadused, mis piiritlevad varguse eluruumist teistest kuritegudest.

Lõputöö **kolmandas peatükis** käsitletakse 2006.a Tallinna eluruumidest toimepandud varguste kriminalistikalist iseloomustust, selgitatakse välja, millises Tallinna linnaosas pannakse toime kõige rohkem vargusi eluruumidest, millisel ajavahemikul, kuidas sooritatakse kuritegu, mida tihedamini varastatakse, millised kuriteojäljed jäävad sündmuskohale, kurjategijaid iseloomustavad omadused.

Kriminalistikateadmiste edukaks omandamiseks on vajalik nüüdisteaduse tasemele vastavate eestikeelsete kriminalistika materjalide olemasolu. Seetõttu käesolev töö võib pakkuda huvi õigusteaduskonna üliõpilastele, õpetajatele ja eluruumidest toimepandud varguste menetlusega kokkupuutuvatele politseiametnikele.

1. KURITEO KRIMINALISTIKALINE ISELOOMUSTUS

1.1. Ajalugu ja mõiste

Kriminaalmenetluse alustamisel menetleja koostab menetlusplaani, eesmärgil lihtsustada menetlusprotsessi, muuta see loogiliseks, ratsionaalseks, objektiivseks ja muidugi avastada kuriteo. Taolise plaani koostamisel ta juhindub eelkõige oma kogemustest, - analüüsib ja proovib luua seoseid tema töös varem ettetulnud analoogsete juhtumitega. Menetluse käigus planeerib kasutada taktikat ja võtteid, mis on kord juba ennast õigustanud, arvestab kindlale kutiteoliigile omaseid seaduspärasusi ja üldiselt professionaalile kohaselt teeb maksimaalselt vähe liigseid liigutusi püstitatud eesmärgi saavutamiseks. Kuid paraku, kas menetleja noorusest tuleneva kogemuse puudumise tõttu või mõnel muul põhjusel, tekib vajadus otsida abi menetluskäigu planeerimiseks mitte ainult oma kogemusest, vaid ka kolleegide poolt kunagi kirjapandud teadustöödest ja kriminalistikalistest infomaterjalidest. Kuriteo menetlusmetoodika seisukohalt vaadatuna suurt abi kriminaalmenetluse planeerimisel saab osutada **kuritegude kriminalistikaline iseloomustus**.

Mõiste "kuriteo kriminalistikaline iseloomustus" tuli kasutusele eelmise sajandi kuuekümnendate aastate lõpus ja tähendas kindlale kuriteole iseloomulike joonte süsteemi. Kümme aastat hiljem, tekis kriminalistika valdkonna vene teadlaste seas aktiivne arutelu kuriteo kriminalistikalise iseloomustuse tähenduse suhtes. Igal teadlasel oli oma nägemus mõiste tähenduse ja struktuuri üle. Tõendamise teaduse teadlane A. A. Hmõrov leidis, et mõiste struktuuris peaksid olema järgmised elemendid: kuriteo toimepanemise viis, jälgedetekkimise mehhanism, kuriteo toimepanemise asjaolud, andmed kurjategija ja kannatanu isiksuse ja käitumise kohta.[1] R. S. Belkin´i nägemus käsitletava mõiste olemuse ja struktuuri suhtes oli järgmine: 1) Tüüpsituatsioonid; 2) Kuriteo toimepanemise ja varjamise tüüpsituatsioonid; 3) Kurjategija iseloomustus ja tema kuriteo motiiv; 4) Kannatanu iseloomustus ja kuritegeliku ründe objekt; 5) Kuriteo toimepanemise asjaolud; 6) Konkreetsed kuritegu soodustatavad asjaolud.[2]
A. G. Filippov leiab, et kriminalistikalise iseloomustuse struktuur peab koosnema: 1) Kuriteo ründe objekt; 2) Kuriteo toimepanemise ja varjamise viis; 3) Kuriteo

[1] Хмыров, А. 1978. Криминалистическая характеристика преступления и пути доказывания по уголовному делу. Москва: Правоведение, 59.
[2] Белкин, Р. 1999. (ред). Криминалистика. Москва, 333.

ettevalmistuse ja toimepanemise asjaolud; 4) Kurjategija poolt jäetud jälgede erisused; 5) Kurjategija ja kannatanu iseloomustus.[3]

I. F. Pantelejev´i arvates peaks kriminalistikalise iseloomustuse struktuuris olema kuriteo toimepanemise asjaolud, kuriteo toimepanemise viis, kurjategija poolt kasutatavad tehnilised vahendid ning viimaste hankimise viis, kuriteojälgede iseloomustus ja nende tõenäolised asukohad, kuriteo varjamise viis.[4]

N. P. Jablokov piirdus vaid kolme komponendiga: 1) Menetluse tüüpsituatsioonid; 2) Kuriteo toimepanemise viis; 3) Selgitamisele kuuluv info.[5]

N. A. Selivanov pakkus, et kriminalistikalise iseloomustuse süsteem peaks koosnema kuriteo ründe objekti andmetest, kuriteo toimepanemise ja varjamise viisist, kuriteo toimepanemise asjaoludest, kurjategija iseloomustusest.[6] Mõned teadlased pakkuvad kuriteo kriminalistikalise iseloomustuse elemendiks kuriteoliigi leviku ja dünaamika andmeid, ühiskondliku ohtlikkusetaset (I. F. Gerasimov, V. A. Ledašjev). Sellised andmed ei ole stabiilsed ja pealegi need sisuliselt ei oma mingit tähtsust menetlusmetoodika kui praktiliste soovituste kogumi jaoks. Kriminalistika teaduse seisukohalt neid andmeid võiks kindlasti kasutada kuriteoliikide määramiseks, mis väärivad rohkemat tähelepanu ja vastavalt tulemustele täiustada või välja töötada nende menetlusmetoodikat. Olemuselt on pigem tegemist kriminoloogilise iseloomustuse elemendiga.

Mis on siiski selleks aluseks, mis annab ühele või teisele elemendile õiguse kuuluda kuriteo kriminalistikalise iseloomustuse struktuuri? Mida üldse kriminalistikaline iseloomustus endast ette kujutab?

Kuriteo kriminalistikaline iseloomustus seisneb andmetest, mis on koondatud kriminaalmenetluse läbiviimiseks. Olemuselt on see soovituste kogumik kohtueelsemenetluse läbiviimiseks – versioonide püstitamine, menetluse peamiste ülesannete määramine. Menetlusmetoodika struktuuris on kriminalistikalisel iseloomustusel tähtis osa, sest see sisaldab andmeid kuriteo toimepanemise asjaolude ja kurjategija kohta, taolised andmed on olulised menetluse tulemusliku töö organiseerimise aspektist vaadatuna. A. G. Filippov defineeris kriminalistikalise iseloomustuse mõistet järgmiselt: “Kuriteo kriminalistikalist iseloomustust võib määratleda kui ühe või teise

---

[3] Филиппов, А. 2000. Криминалистика. Москва, 246.
[4] Пантелеев, И., Селиванов, Н. (ред). 1984. Криминалистика. Москва, 168.
[5] Яблоков. Н. 2006. Криминалистика**.** Москва, 297.
[6] Пантелеев, И., Селиванов Н. (ред). 1984. Криминалистика. Москва, 169.

kuriteoliigi selliste erisuste süsteemi, mis omab olulist tähendust kuritegude avastamisel, uurimisel ja kriminalistikaliste vahendite, võtete ja meetodite valikul ning kasutamisel".[7]

1.2. Struktuur ja praktiline tähtsus

Arvestades kõike eespool mainitud, võib teha järelduse, et paljud teadlased on ühte meelt, et kriminalistikalise iseloomustuse elementideks peaksid olema:

kuriteo toimepanemise tüüpilised asjaolud (koht ja aeg);

kuriteo toimepanemise ja varjamise viis;

kuritegeliku ründeobjekt;

jäljekujunemise mehhanism;

kurjategija ja kannatanu iseloomustus.

Vaatamata kriminalistikateaduse autoriteetse vene teadlase R. S. Belkin´i väitele, et korterivarguste kriminalistikaline iseloomustus peab sisaldama ka andmeid kurjategija motiivi kohta, kaldun siiski arvama vastupidi, sest korterivargusi sooritatavatel inimestel on enamasti omakasu ehk rikastumise eesmärk, ning vahest ilmuv omakasupüüdmatuse motiiv (nt. varguste sooritamises isik näeb nii öelda mängu, mis pakub talle suurt huvi; see on enesekehtestamise viis teatud grupis; põnevushimu noortel, jne.) ei paku mingit praktilist tähtsust kriminalistikale, vaid saab võib-olla pakkuda huvi kriminoloogiale või psühholoogiale.

Vaatleme nüüd nimetatud elemendid põhjalikumalt.

1) Kuriteo toimepanemise tüüpilised asjaolud - koht, aeg, olustik, kuritegu soodustatavad asjaolud.

Olustiku all nähakse keskkonna ja ühiskonna nähtusi ja muid tegureid, mis võivad mõjutada kuriteo toimepanemist.[8] Koht – kuriteo toimepanemise ruumiline määratlemine, ehk kas õigusrikkumine leidis aset õues või hoones, kas seotus on vaid ühe kohaga või mitmega – näiteks, varastati ühest kohast, aga varastatud esemed hoiti hiljem teistes kohtades. Samuti lahterdatakse koht veel ka eluruumiliseks ja mitte eluruumiliseks, asustuspunkti siseseks ja väliseks, jne.

---

[7] Филиппов, А. 2000. Криминалистика. Москва, 278.
[8] Яблоков, Н. 2006. Криминалистика. Москва, 332.

Aja all peetakse teatud kuriteo sooritamise intervalle, mõned kuriteod pannakse toime tihedamini, sõltuvalt aastaajast, öö või päevasest ajast, ajal, mis langeb kokku mõne kindla sündmusega (sularahakullerite röövimised sooritatakse vastavalt liikumisgraafikule).[9]

2) Kuriteo toimepanemise ja varjamise viis – paljude teadlaste arust on see kuriteo kriminalistikalise iseloomustuse peamine element. Kuriteo toimepanemise viis - on tihedalt omavahel põimunud tegevuste süsteem, mis on suunatud õigusrikkumise ettevalmistusele, sooritamisele ja varjamisele.[10] See element on aluseks uurimisversioonide püstitamisel ja seega etendab olulist osa menetluskäigu üldise liikumissuuna valimisel. Kuriteo toimepanemise viisi puhul ei kajastata üksnes andmeid mil moel toimus kuriteo ettevalmistamine, toimepanemine ja varjamine, vaid ka kajastatakse andmeid kuriteoga tekitatud jälgede kohta, kirjeldatakse, kus on jälgede tõenäoline asukoht, kuidas neid otsida ning kuidas jälgede abil saab modelleerida kuriteo toimepanemise mehhanismi. Kuriteo varjamine seisneb tegevuses, mis on suunatud kuriteo jälgede hävitamisele, peitmisele, võltsimisele. Eristatakse passiivset ja aktiivset kuriteo varjamist. Passiivne varjamine tähendab kuriteost mitte teatamine politseile.

3) Kuritegeliku ründeobjekt – esemete loetelu, mis tihedamini langevad varaste saagiks.

4) Jäljekujunemise mehhanism

- Materiaalsed ja ideaalsed olustikulised muutused kuriteo sündmuskohal ja sellega põhjuslikus seoses olevas paikkonnas, mis on tingitud kurjategija tegevusest või tegevusetusest.[11] Sündmuskohale jääb mitmesuguseid jälgi kurjategija sealviibimise kohta. Sellisteks jälgedeks on harilikult;

a) naha papilaarkurrustiku ja jalatsijäljed;
b) tõkete purustamise jäljed;
c) mahaununenud või äravisatud esemed, nagu murdmisriist, suitsukoni, mõnel juhul ka rõivas, osa varastatust jms,
d) verejäljed;
e) higi- ja lõhnajäljed esemetel;
f) pinnase- ja muud võõrosised;
g) bioloogilised jäljed.

---

[9] Яблоков, Н. 2006. Криминалистика. Москва, 232.
[10] Белкин, Р. 1999. (ред). Криминалистика. Москва, 345.
[11] Белкин, Р. 1999. (ред). Криминалистика. Москва, 349.

Jäljed jagunevad kahte rühma: a) materiaalsed ehk füüsilised jäljed – näiteks kuriteo toimepanemise ese või selle jäljed, kurjategija liigutustega kaasnenud jäljed, jne. b) mittemateriaalsed ehk ideaalsed jäljed – näiteks kuriteo kannatanu või pealtnägija meenutus, jne. Näiteks jalatsijälgede järgi saab määrata kurjategijate arvu, lähtudes nende asukohast otsida muid kurjategija jälgi (sõrme-, murdmisriista jm jälgi), määrata isiku liikumissuunda ja liikumiskiirust (kõndis, jooksis). Selline info annab võimaluse tulemusliku jälitustöö korraldamiseks.

5) Kurjategija ja kannatanu iseloomustus. Kurjategija kriminalistikaline iseloomustus sisaldab endas andmeid tema sotsiaalse taseme, kuritegeliku kogemuse ja sidemete, patoloogiliste kalduvuste, elukutse, iseloomujoonte, motiivide, oskuste, harjumuste, füüsiliste omaduste kohta jne. Sellised andmed aitavad määrata võimalikult väikse isikute ringi, kelle seast tasub kurjategijat otsida, - selleks eelkõige tehakse kindlaks, kas kurjategija oli kannatanule võõras või tuttav. Tuttava kasuks räägib näiteks asjaolu, et kurjategija pääses ruumi lõhkumata ust või akent; teadis täpselt, kus asuvad väärtesemed ja peidikud; teadis kannatanu päevaplaani. Andmed kurjategija kohta soodustavad valida õige suuna oletatava kurjategija leidmiseks ning kuriteo avastamiseks. Oluline on ka uurida kannatanu isiku iseloomustust, kuna sel moel võib hõlpsasti teha kindlaks kuriteo motiivi, mis jällegi annab õige vihje, mis suunas töötada. Kriminaalmenetluste käigus enamasti uuritakse põhjalikumalt kurjategija kriminalistikalist iseloomustust, kuid hea ülevaate kuriteo toimepanemise asjaoludest ja kurjategija kohta võib anda ka kannatanu iseloomustuse lahkamine.

Selgitades välja ühe kriminalistikalise iseloomustuse elemendi, menetlejal avaneb võimalus, selle kaudu kindlaks teha ülejäänud elemendid. See on võimalik tänu elementide vahelisele seosele, nimelt esineb staatiline ja dünaamiline elementide seos.[12] Dünaamilise seose puhul avastades ühe elemendi saab saja protsendilise kindlusega väita, et peab olema ka teine element. Näiteks, taoline seos on reeglina tapmistel eriti piinaval ja julmal viisil, - see viitab kättemaksu motiivile, näiteks tulekahjuga võidakse varjata pankrotiseisu ja välja petta kindlustushüvitise. Staatilise seose puhul elementide vaheline seos on aga oletuslik ja põhineb tõenäosusele, mida tihedamini praktikas on täheldatud teatud elementide vahelist seost, vastavalt sellele on ka suurem tõenäosus edaspidi kohata nende elementide vahelist seotust. Seega, teades näiteks kuriteo toimepanemise viisi, selle toimepanemise asjaolusid

[12] Филиппов, А. 2000. Криминалистика. Москва, 292.

ja kurjategija poolt jäetud jälgi võib suure tõenäosusega püstitada versioone kuriteo toimepannud isiku kohta. Illustratsiooniks võib tuua järgmise näite.

Politseisse pöördub kuriteo avaldusega isik A, kes teatab, et ajavahemikul 01.03-25.03 toimus tema elukohas murdvargus, varastati arvuti, nahkjope ja 30 cd plaati. Sündmuskoha vaatluse käigus uksel avastati murdmisriista jäljed, kapisahtlil kurjategija sõrmejäljed ja põrandal jalatsijäljed. Arvestades eluruumidest toimepandud varguste kriminalistikalist iseloomustust menetleja püstitab versiooni: peremehe pikaajalise äraoleku kohta võisid teada - sugulased, tuttavad, naabrid. Lisaks, teades, et taolisi vargusi sooritavad reeglina varem kriminaalkorras karistatud isikud, menetleja otsustas kontrollida, kas sellisele kirjeldusele vastavaid isikuid leidub kannatanu sugulaste, tuttavate, naabrite seas. Tulemuseks selgitati välja, et kirjeldusele vastab kannatanu naaber E, kes ei tööta, kuid sellele vaatamata tarbib tihti alkoholi. Jälitustoimingute käigus E oli vahistatud katsel A-lt varastatud arvuti maha müüa. Ülekuulamisel E selgitas, et pani varguse toime 10.03, lõuna ajal, kuna oli alkoholi ostmiseks raha tarvis, samuti mainis ära varastatud vara ostjad. Ekspertiisidega oli kindlaks tehtud, et sündmuskohalt leitud sõrme- ja jalatsijäljed kuuluvad E-le, samuti E elukoha läbiotsimise käigus oli avastatud kang, millega, ekspertiisi otsuse kohaselt, oli A korterisse sissemurtud.

Kuriteo kriminalistikaline iseloomustus etendab tähtsat osa nii menetlusmetoodikas, kriminalistikalises tehnikas, kui ka menetlus taktikas. Kuriteo menetlusmetoodika sõltub menetlejale teada olevatest kuriteo kriminalistikalise iseloomustuse elementidest, teades neid elemente, mis iseloomustavad kuriteo tagajärge, uurija modelleerib võimaliku kuriteo toimepanemise viisi, seejärel ka kurjategija iseloomustust. Kuriteo menetlustaktika, menetlustoimingute teostamise kord ja kriminalistikaline tehnika arenevad koos kurjategijate leidlikkusega, mis seisneb uute viiside ja vahendite leiutamises, et vähendada vahelejäämise tõenäosust ja muuta kuriteo avastamise võimalust võimalikult keeruliseks.
Siiski kriminaalasja edukaks lahenduseks ei piisa üksnes headest teadmistest kuriteo kriminalistikalise iseloomustuse valdkonnas, kahtlemata tuleb kasutada ka kuriteo kriminoloogilist, psühholoogilist jt Iseloomustusi. Kas see siis tähendab seda, et tuleks võtta teistest kuriteo iseloomustustest sobivamad elemendid ja lisada need kriminalistikalisele iseloomustusele? Vastuseks on kindlasti ei, sest vastasel juhul kuriteo kriminalistikaline iseloomustus hakkaks lihtsalt dubleerima teisi kuriteo iseloomustusi.

Niisiis kuriteo kriminalistikalist iseloomustust võib vaadelda kahel tasandil: kui üldmõistet (antud teadusliku kategooria puhul kasutatav abstraktsiooni kõrgem tase) ja kui konkreetse

kuriteoliigi või –grupi kriminalistikalist iseloomustust. Võib rääkida ka klassifikatsiooni kolmandast tasandist – ühe kuriteo kriminalistikalisest iseloomustusest, kuid sellisel juhul on jutt ikkagi selle kindla kuriteo toimepanemise asjaoludest, mis võivad olla täiesti atüüpilised. Kriminalistikateaduse jaoks ei paku sellised üksikjuhud aga üldreeglina huvi, kuna kriminalistikateaduse võtted ja soovitused lähtuvad just ühele või teisele kuriteoliigile iseloomulikele, tüüpilistele asjaoludele.[13] Seega, tuleb meeles pidada, et konkreetse kuriteo kriminalistikalist iseloomustust pole olemas.

Kuriteo kriminalistikaline iseloomustus on mõiste, mis sisaldab endas karistusõigusliku, kriminaalmenetlusliku ja kriminoloogilist iseloomustust. Põhjapanevaks algeks kriminalistikalise iseloomustuse puhul on kuriteo koosseis, siit tuleneb ka tihe seos kriminalistikalise metoodika ja karistusõiguse vahel. Nii kriminalistikaline iseloomustus kui ka kuriteo koosseis on omamoodi kuriteo mudelid.

Kriminalistikalise iseloomustuse elementide ja karistusõigusliku kuriteo koosseisu elementide vahel võib tõmmata paralleele. Alljärgnevalt on välja toodud elementide omavaheline vastavussuhe:

<u>Kuriteo objekt</u>
- kuritegeliku ründeobjekt
- andmed tüüpilise kannatanu kohta

<u>kuriteo subjekt</u>
- kurjategijat iseloomustavad andmed

<u>kuriteo objektiivne külg</u>
- kuriteo toimepanemise viis
- kuriteo toimepanemise tüüpilised asjaolud

<u>kuriteo subjektiivne külg</u>
- kuriteo motiiv ja eesmärk

Kriminalistikaline iseloomustus on tihedalt seotud karistusõigusliku iseloomustusega, kuna kuriteo tagajärjed ja kuriteo koosseis on omavahel lahutamatud osad. Kriminalistikalise iseloomustuse koostisosaks on ka kriminoloogiline iseloomustus. Kurjategijat iseloomustavad andmed, kuriteo motiiv ja eesmärk on tihedalt seotud

[13] Белкин, Р. 1999. (ред). Криминалистика. Москва, 353.

menetlusmetoodikaga, ilma nendeta ei oleks võimalik välja töötada näiteks kahtlustatavate ja süüdistatavate ülekuulamise taktikat või siis tuletada versioone kuriteos osaliste kohta. Seepärast on otstarbekas kasutada kuriteo kriminalistikalist iseloomustust karistusõiguses, kriminaalmenetlusõiguses, kriminoloogias, kohtupsühholoogias. Kogu eelneva juttu põhjal saab teha järelduse, et kriminalistikaline iseloomustus koosneb kindla kuriteo kriminaalsetest olukordadest ja kuriteo tagajärgedest, mis aitavad püstitada uurimisversioone ja planeerida menetluskäigu taktikalist poolt. Kriminalistikaline iseloomustus ei sisalda menetluse tehnilisi, taktikalisi ja metoodilisi soovitusi, kuid on abiks uurimisversioonide püstitamisel, menetluskäigu planeerimisel ja uurimistoimingute teostamisel.

Arvestades eespool mainitud saab järeldada, et kuriteo kriminalistikalise iseloomustuse tähtsus seisneb järgmises:

- See aitab püstitada versioone – võimaliku kuriteo toimepanija ja tema asukoha kohta, kuriteojälgede asumiskoha kohta, varastatud vara asu- või müügikoha kohta, võimalike tunnistajate kohta. Tunnistajad saavad olla järgmised:
  1) Isikud, kes oskavad kirjeldada vahetult enne kuriteo sooritamist valitsenud olukorda.
  2) Kuriteo pealtnägijad.
  3) Isikud, kes nägid kurjategija põgenemise suunda.
  4) Isikud, kes omavad infot varastatud esemete asukoha kohta.
- Aitab planeerida kohtueelsetuurimist ja menetlustoiminguid.
- Abistab versioonide püstitamisel ja menetluskäigu planeerimisel määrata menetluse liikumise peamised suunad ja menetlustoimingute järjekorra, mis peaksid kontrollima püstitud versioonide tõenäosust.
- Aitab uurijal menetluse käigus teha efektiivseid taktikalisi käike ja otsuseid.

2. ELURUUMIDEST TOIMEPANDUD VARGUSTE KARISTUSÕIGUSLIK ISELOOMUSTUS

2.1. Eluruumist toimepandud varguse koosseis

Karistusseadustiku § 199 kohaselt vargus, seal hulgas ka eluruumist, on võõra vallasasja äravõtmine selle ebaseadusliku omastamise eesmärgil. Rangema sanktsiooniga on vargus, mis on KarS § 199 lg 2 p 8 kohaselt toimepandud sissetungimisega.

Varguse koosseisuks on:

1) Objektiivne koosseis

1. Objekt (ründeobjekt) on:
   a) Vallasasi – füüsiline ehk kehaline ese, mida saab füüsiliselt ära võtta ja ära viia. Viimane on võimalik ka siis, kui kinnisasi või selle osa muudetakse liikuvaks. Nt on palkidest või kilpidest kokkupandud maja võimalik sel teel varastada, et maja võetakse koost lahti ja viiakse ära. Seega varguse objektiks ei saa olla mõtted, arvamused, jne st intellektuaalne omand.[14]
   b) Võõras asi – asi, mis ei ole antud isiku omandis, millele tal ei ole õiguslikku võimu ning mis on kellegi teise omandis. Tähelepanuväärne on siinkohas asjaolu, et peremeheta vara puhul tegemist ei saa olla vargusega. Seejuures vargusega on tegemist mis tahes asja hõivamise korral, olenemata asja väärtusest, olgu siis tegemist kallihinnalise eseme või majanduslikult täiesti väärtustu mälestusesemega (nt pakk noorpõlve armukirju).[15]
2. Äravõtmine kui tegu tähendab:
   a) Võõra valduse rikkumine ehk murdmine – senise valdaja tegeliku asjavalitsemise võimu kõrvaldamine tema tahte vastaselt või ilma tema tahteta. Asi on alati isiku valduses, kui see on tema poolt valitsetavas ruumis (korteris, majas vms), kusjuures ruumi all tuleb mõelda mitte ainult maja või korteri sisemist, vaid ka selle juurde kuuluvat territooriumi (aed, hoov, ukseesine, kuhu on jäetud mõni ese). Asja valdus lõpeb omaniku jaoks ka juhul, kui ta selle kaotab.[16]

---

[14] Sootak, J. 2003. Varavastased süüteod. Tallinn: Juura, 20.
[15] Sootak, J. 2003. Varavastased süüteod. Tallinn: Juura, 29.
[16] Sootak, J. 2003. Varavastased süüteod. Tallinn: Juura, 36.

b) Uue valduse kehtestamine – asja hõivaja saavutab asja üle võimu. See on saavutatud, kui ta saab oma võimu vara suhtes teostada eelmisest valdajast sõltumatult ning viimane omakorda ei saa enam asja teisiti valitseda kui uue valdaja võimu kõrvaldades. Seega, sissetungimisel ruumi või tarastatud territooriumile, kus ei ole inimesi on vargus lõpule viidud eseme väljaviimisega ruumist või territooriumilt, samuti muude füüsiliste takistuste ületamisel.[17]

2) Subjektiivne koosseis

1. Omastamise eesmärk koosneb:

a) Omanikusarnase seisundi loomine – hõivaja tõrjub senise valdaja omanikuseisundit ja asub ise tema kohale. Omanikusarnane seisund võib avalduda asja sihipärases kasutamises, selle kasulike omaduste tarbimises, äratarvitamises, võõrandamises (müümine, kinkimine jne) jms. Samas ei ole oluline, kas hõivaja kavatseb hakata kohe asja kasutama , on tal plaanis hakata asja sihipäraselt kasutama ebamäärases tulevikus või seoses kunagi saabuva sündmusega jne.[18]

b) Ilmajätmine ja enda kasuks pööramine. Ilmajätmise näol on tegemist omaniku kestva ilmajätmisega asjast või selle väärtusest. Enda kasuks pööramine tähendab asja üleminekut hõivajale, millega tal tekkib omanikusarnane seisund. Eesti kohtupraktikas ja teoorias on tunnustatud, et asja enda kasuks pööramine tähendab selle pööramist isiklikuks kasuks, seega nii hõivaja enda kui ka kes tahes kolmanda isiku kasuks. Seega on varguse subjekt nii see, kes kavatseb hõivata asja isiklikult enda jaoks, kui ka see, kes tegutseb eesmärgiga pöörata asi kolmanda isiku kasuks. Kolmanda isiku all tuleb mõelda nii antud süüteoepisoodis kõrvalist isikut kui ka faktilist kaastäideviijat, kelle kasuks asi pööratakse.[19]

2. Tahtlus – asja hõivaja annab endale aru, et ta hõivab vallasasja, asi on tema jaoks võõras ja asi on kellegi valduses. Varguse koosseis on täidetud, kui isik tegutseb vähemalt kaudse tahtlusega. Lisaks sellele näitab asja ebaseaduskiku omastamise eesmärk subjektiivse koosseisutunnusena kavatsetust asja äravõtmise suhtes.[20]

---

[17] Sootak, J. 2003. Varavastased süüteod. Tallinn: Juura, 50.
[18] Sootak, J. 2003. Varavastased süüteod. Tallinn: Juura, 54.
[19] Sootak, J. 2003. Varavastased süüteod. Tallinn: Juura, 63.
[20] Sootak, J. 2003. Varavastased süüteod. Tallinn: Juura, 74.

a) Omastamise ebaseaduslikus – tähendab, et hõivajal puudub seaduslik alus äravõetud asja omastamiseks. Ebaseadusliku omastamise eesmärk on nii isikul, kes kavatseb võtta asja endale, kui ka sellel, kes kavatseb anda asja kolmandale isikule.

2.2. Eluruumist toimepandud varguse piiritlemine teistest süütegudest

Vargus võib kasvada üle avalikuks varguseks, juhul, kui see pannakse toime kannatanu või kolmanda isiku (pealtnägija) nähes (objektiivne kriteerium) ja kui toimepanija arvab, et süüteokohal viibiv isik saab aru tema teo õigusvastasusest (subjektiivne kriteerium). Viimane kriteerium on määrav. Tegemist on avaliku vargusega või selles katsega ka siis, kui isikut märgatakse varguse toimepanemise ajal ja ta üritab sellest hoolimata asja hõivamist jätkata. Kolmas isik on see, kes ei ole süüteo kaastäideviija või osavõtja ega ole muul moel süüdlasega lähedalt seotud.[21]

Vargus muutub rööviks, kui vara hõivamiseks kasutatakse vägivalda. Röövimisena tuleb kvalifitseerida süüdlase tegu, kes soovis toime panna vargust, kuid kasutas seda takistama tulnud isiku suhtes vägivalda, et hõivamine lõpule viia. Näiteks vägivallaga hõivatud võtme abil toimepandud sissemurdmine moodustab varguse kvalifikatsiooni § 199 lg 2 p 8, ning võtme hõivamisel kasutatud vägivald moodustab lisaks omaette röövimise koosseisu.

Omastamine erineb vargusest selle poolest, et omastamise korral on asi isiku valduses, seega seisneb karistatav tegevus mitte valduse üleminekus, vaid valduses oleva asja enda kasuks pööramises. Viimane võib väljenduda valduses oleva asja endale jätmises, äratarvitamises, raiskamises, võõrandamises (müümises, vahetamises jms), pantimises (kavatsuseta see hiljem välja osta või vähemalt mööndes, et see ei ole pantija rahalist seisu arvestades tõenäoline). Siinjuures on enda kasuks pööramine erinevalt vargusest (kus see on subjektiivne koosseisutunnus) objektiivne koosseisutunnus.[22]

Reeglina eluruumist toimepandud vargusi kvalifitseeritakse KarS § 199 lg 2 p 8 järgi, ehk vargus, mis on toimepandud sissetungimisega.

Eluruum – mõiste sisustamisel ei lähtuta mitte niivõrd elamu ehituslikust tähendusest, vaid sellest, kas seda ruumi kasutatakse faktiliselt üksikisiku või isikute hulga (enamasti

[21] Sootak, J. 2003. Varavastased süüteod. Tallinn: Juura, 74.
[22] Sootak, J. 2003. Varavastased süüteod. Tallinn: Juura, 93.

perekonna) elamiseks või on ruum selleks mõeldud. Seega hõlmab eluruumi mõiste kõiki ruume, kus isikul on õigus elada kodupuutumatusega kaitstud privaatautonoomiat (nt koridor, tualett, pesuruum jms). Selline funktsionaalne eluruumi mõiste hõlmab seega ka hotellitoa, elamiseks kasutatava telgi ja isegi sõiduautot, kui selles elatakse.[23]

Sissetungimiseks traditsiooniliselt peetakse sisenemist viisil, mis ei ole ette nähtud õiguspäraseks sisenemiseks (nt avatud teise korruse akna kaudu, sest see ei ole kavandatud elamusse sisenemise kohaks, kusjuures ületatakse hoone, ruumi või ümbruse omadustest tulenevaid takistusi või raskusi, millel on kaitseülesanne. Siiski ei pea sissetungimine olema tingimata seotud füüsiliste tõkete ületamisega (mida võib nimetada sissetungimiseks), selleks on igasugune õigusvastane sisenemine, toimugu see siis kaitseotstarbeliste füüsiliste tõkete ületamisena, pettusena, valvuri äraostmisena jms. Ka eluruumi sisenemine näiteks suletud, kuid lukustamata ukse lahtilükkamisega on sissetungimine. Seega on sissetungimine seotud tihedalt sisenemise ebaseaduslikkusega. Eluruumi puhul saab rääkida privaatautonoomia rikkumisest ka juhul, kui süüdlane ise füüsiliselt sinna (ruumi) ei sisene, aga nt paneb toime varguse läbi avatud akna, kasutades spetsiaalset abivahendit (õnge vms). Samas ei saa piisavaks lugeda lihtsalt mingi objekti viskamist kaitstud alale. Valdaja tahte vastane on sisenemine ka siis, kui valdaja ei ole oma nõusolekut väljendanud (nt sisenemise hetkel ei ole valdajat üldse kohalgi). Lisaks peab süüdlane taotlema ja ka saavutama valdajalt heauskse nõusoleku. Nii on sisenemine ebaseaduslik, kui süüdlane kasutab loa saamiseks pettust või nõuab valdajalt enda ruumi sisse laskmist, viidates seaduslikule alusele, mida tegelikult ei ole. Siinjuures tuleb märkida, et käesolev koosseis ei kaitse valdajat mitte valetamise, vaid privaatautonoomia rikkumise eest – st valdaja tahte vastane on sellisel juhul sisenemine üksnes siis, kui valdaja ei oleks tegelike asjaolusid teades sellist nõusolekut andnud.
Seega, arvestades eespool mainitud, saab nentida, et kui omavolilise sissetungiga (KarS § 266) kaasneb võra asja isiku valdusest äravõtmine (KarS § 199), siis kvalifitseeritakse tegu vaid varguse § 199 lg 2 p 8 järgi.[24]

[23] Sootak, J., Pikamäe, P. 2004. Karistusseadustik. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura.
[24] Sootak, J., Pikamäe, P. 2004. Karistusseadustik. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura.

3. ELURUUMIDEST TOIMEPANDUD VARGUSTE KRIMINALISTIKALINE ISELOOMUSTUS

3.1. Kuriteo toimepanemise asjaolud

2006. aastal Tallinna eluruumidest toimepandud varguste analüüs näitab, et 83% juhtumitest vargus leiab aset korterites, järgnevad vargused eramajadest 14%, ühiselamutest 2% ja suvilatest 1%. Suurem osa korterivargustest (27%) pannakse toime

Tabel 1. 2006. aastal Tallinna eluruumidest toimepandud varguste osakaalud linnaosade lõikes

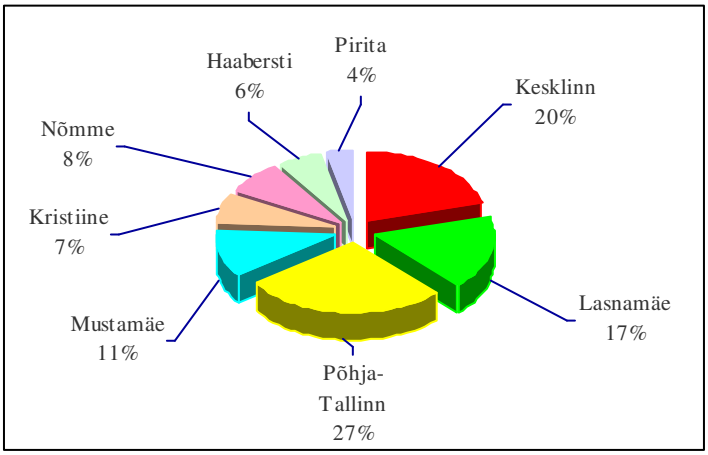

Vargused eluruumidest Tallinn 2006. aastal	
1) Põhja-Tallinn	358 (27 %)
2) Kesklinn	272 (20 %)
3) Lasnamäe	218 (17 %)
4) Mustamäe	137 (11 %)
5) Nõmme	100 (8 %)
6) Kristiine	91 (7 %)
7) Haabersti	75 (6 %)
8) Pirita	47 (4 %)
Tallinn kokku	**1298 (100 %)**

Põhja-Tallinna linnaosas ja seda seejuures, et siin elab vaid 14% kogu linna elanikkonnast. Selline asjaolu, suure tõenäosusega, võib olla tingitud narkomaania põhjuslikust seosest vargustega (sh korterivargused), järjekordse doosi saamiseks varastatakse kõike, mis võimalik hiljem maha müüa. Sellised kohad nagu Kopli liinid ning seal asuvad vanad, peaaegu elamiskõlbmatud ehitised, ühiselamud on kujunenud kogu kurjuse pesitsemise paigaks, seejuures eriti narkodiileritele.

Tabel 2. Tallinna elanikkonna osakaal linnaosade lõikes 2006.a

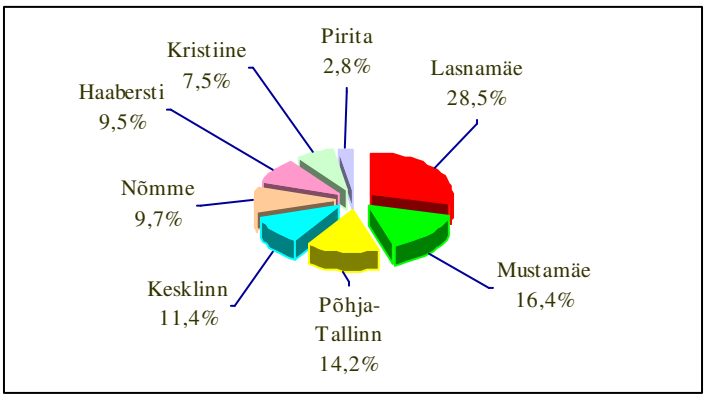

Tallinna elanikkond 2006	
1) Lasnamäe	113000 (29 %)
2) Mustamäe	65000 (16 %)
3) Põhja-Tallinn	56000 (14 %)
4) Kesklinn	45000 (11 %)
5) Nõmme	38600 (10 %)
6) Haabersti	37800 (10 %)
7) Kristiine	29500 (8 %)
8) Pirita	11100 (3 %)
Tallinn kokku	**396000**

Enamik eluruumidest toimepandud vargusi registreeritakse kevad-suvisel perioodil, ajal, mil paljud inimesed suunduvad puhkusele välismaale, suvilasse jne (vt tabel 3). Varguse

Tabel 3. Eluruumist varguste dünaamika Tallinnas kuude lõikes 2003-2006

Pilt eemaldatud faili suuruse vähendamiseks. Graafikut saab näha väljatrükitud lõputöös.

Vabandage tekitatud ebamugavuste pärast.

Autor

sooritamiseks kurjategijad valisid 33% korterid, mis asusid esimesel korrusel, samuti suur hulk olid vahekorrustel asuvad korterid, seda võib põhjendada sellega, et ohu korral kindlustati endale taganemistee nii üles, kui ka alla. Analüüs näitas, et enamik vargusi toimus esmaspäeval, teisipäeval, kolmapäeval ja neljapäeval. Ajavahemikul 8 – 17 toimus 70% korterivargustes, 16 – 00 toimus 20% ja 00 – 08.00 oli 10% .

Tabel 4. Eluruumidest vargused tänavate lõikes, Tallinn 2006.a

Pilt eemaldatud!

3.2. Kuriteo ettevalmistamise, toimepanemise ja varjamise viis

Antud element etendab suurt osa kuriteo kriminalistikalise iseloomustuse struktuuris, sest selle analüüs pakub infot kuriteo subjekti tegevuse või tegevusetuse kohta kuriteo sündmuskohal. Kuriteo toimepanemise viisi määramise olulisus seisneb eelkõige selles, et just sellest saab alguse varguse avastamise protsess – menetlusversioonide püstitamise ja kohtueelseuurimise planeerimise kujul. Pealegi, teades kuriteo toimepanemise viisi, reeglina õnnestub suure tõenäosusega välja selgita varastaud esemete realiseerimiskoha, seega tabada kurjategija ja tagastada omanikule temalt varastatud esemed. Nii näiteks antiikesemete varguse puhul võiks kõigepealt kontrollida antiigi kollektsioneerijaid ja kokkuostjaid.

Kuriteo toimepanemise viis igal kurjategijal ei pruugi alati olema ühesugune, paraku varas ikkagi valib kergema tee varguse sooritamiseks, seejuures määravaks saavad kuritegu soodustavad asjaolud. Näitena saab tuua isiku F, kes pani toime üle 10 varguse eluruumidest, nendest mitmel juhul ta pääses ruumi ukseluku lõhkumise teel, mõnel juhul ta muukis luku lahti, mõnel korral ta kasutas sisenemiseks avatud akent ja mõni kord lihtsalt purustas akna klaasi. Kõikidel juhtudel varguse esemeteks osutusid peamiselt juveeliesemed ja sularaha.

Tavaliselt korterivargus jaguneb kolme etappi – varguse ettevalmistamine, toimepanemine ja varjamine.

Ettevalmistus etappi levinumaiks vormiks on valitud kuriteoobjekti külastamine, mille käigus hinnatakse varguse toimepanemise soodustavaid ja segavaid tegureid, uuritakse ukse ja lukkude süsteemi, signalisatsiooni olemasolu, kui see on, siis, kas see on ühendatud ka turvafirma valvekeskusega, kaugel see asub, määratakse kindlaks turvafirma patrullautode arvu ja marsruudi. Planeeritakse kuriteoobjektile saabumise ja lahkumise tee, arvestades seejuures lühemat ja turvalisemat teekonda. Kuriteoobjekti valikul võidakse eluruumi jõukusetaseme määramiseks juhinduda hoone ehitusaastast ja asumise linnaosast, eluruumi ukse, akna, kardinate, postkasti maksumusest, infot ohvri rahakoti suuruse kohta kurjategijad võivad saada jälitades teda poes, oksjonitel, restoranides, klubides, kus on võimalik näha palju isik raha kulutab. Menetleja jaoks suurepäraseks leiuks võib osutuda kurjategija märkmiku avastamine, kus on kajastatud jälgimisega saadud info jälgitava objekti päevaplaani, liikumiste, kuupäevade jne kohta.

Ettevalmistus etappi kuulub suhtlemine nii tulevaste ohvritega kui ka nende tuttavatega, eesmärgil saada informatsiooni eluruumi omaniku päevaplaani, ruumis asuvate hinnaliste

esemete kohta. Ettevalmistus etappi kuulub tihti varguse toimepanijate gruppi moodustamine, - sobivate inimeste otsimine, reeglina oma tuttavate ringkonna seast, eelistatakse isikuid, keda saab usaldada, seejärel toimub rollide jaotus ja vajalike tehniliste vahendite muretsemine, varastatud vara hoiu- või realiseerimiskohtade määramine.

Analüüsides kuriteo toimepanemise viisi ja tehnilisi vahendeid, selgub, et kuritegeliku ründeobjekti ja toimepanemise viisi vahel on ilmne seos. Praktika näitab, et näiteks ajalooliselt väärtuslike esemeid varastab reeglina rühm isikuid, kelle tegevust iseloomustab kõrgetasemeline organiseeritus, kvalifitseeritus, leidlikus ja suur hulk tutvussidemeid üle maailma. Grupi liidrid teevad koostööd kollektsionääridega, ajaloomuuseumite töötajatega, antikvariaadipoodidega, välismaalastega. Taolise organiseeritud grupi ettevalmistav tegevus enne varguse toimepanemist on põhjalik ja võib vahest kesta pikka aega. Vajadusel uuritakse vastavat kirjandust, millest hangitakse infot võimaliku varguse objekti kohta. Tehniliste vahendite spekter on lai – transportvahendid, optikaseadmed, tööriistad, raadiosidevahendid, pealtkuulamisaparaadid. Suurem osa vargusi pannakse siiski toime juhuslikult, pisisulide poolt ja seega ettevalmistusele tähelepanu ei pöörata. Ettevalmistamine on iseloomulikum kogenumatele ja seetõttu tõsisematele kurjategijatele.

Varguse toimepanemise viise on palju, mõned neist on seotud ohvri hoolimatusega. Nii näiteks, tihti sooritatakse vargusi lahtijäetud akende (10%) ja lukustamata uste kaudu (10%). Tavaliselt varastatakse sellisel moel õhtusel või öisel ajal, kui inimesed on kodus. Proovitakse vaikselt, kas korteri välisuks on lahti või mitte. Kui uks on lahti ja korteri esik on tühi, siis võetakse välisukse lähedusest see, mis käe ulatusse satub – üleriided, käekotid, raha, mobiiltelefonid, dokumendid, auto- või korterivõtmeid. Näiteks S ärkas üles kell 02.00 kahtlaste häälte peale, läks siis vaatama, milles asi on ja avastas, et ööseks lahti jäetud esimese korruse köögi akna kaudu on sisenetud tema korterisse ja varastaud mobiiltelefon ja rahakott.[25]

Tuleb ette ka juhtumeid, mil kurjategijad sissetungimiseks kasutavad ära isikute, eelkõige laste, saamatust toimuvat adekvaatselt mõista, ka kasutatakse ära psüühiliselt haigeid inimesi.

Statistika järgi kõige tihedamini ehk 30% sissemurdmisi on toimunud luku lõhkumise teel. Korteriomanikele ongi saatuslikuks saanud liiga lihtne lukk. Liiga lihtne tähendab, et lukk on valmistatud kergelt purunevast materjalist. Sellised lukud on eelkõige juba nõukogude ajast tootmises ja kasutusel olnud lukud (sellise luku kasutamine uksel on võrdväärne ukse

[25] Kriminaalasi nr. 06231801010

lukustamata jätmisega), samuti türgi, hiina jne ebakvaliteetsed lukud, mida müüakse reeglina odava hinnaga. Ukseluku lõhkumiseks kasutatakse nii tavalisi tööriistu nagu haamer, kruvikeeraja, kang, mutrikeeraja, kui ka spetsiaalselt lukulõhkumiseks kohandatuid riistu (vt pilte 1. ja 2.). Vahest ukselukk lihtsalt lõigatakse kettassaega uksest välja või puuritakse läbi.

Pilt 1. Murdmisriist

Pilt eemaldatud!

Näide sellest kuidas on võimalik hõlpsasti, tekitamata tugevat müra, kasutades sissemurdmiseks kohandatud riistu avada uks nagu konservkarpi. Ukseterase paksus on 3 mm ja luku kinnituskohas 5 mm.

Alumisel pildil on kujutatud erilisest metallist tehtud riist, millega saab avada suurema osa turvalukkudest. Asetades see nn võti lukupessa punase noolega märgitud osaga ette ja keerates lihtsalt toore jõuga, suurema mutrivõtme abil, lukk lahti. Näiteks Abloy turvaluku saab sellise seadeldise abil avada u 3 minutiga.

Pilt 2. Lukupurustaja

Pilt eemaldatud!

Taolise sissetungimise viisi näitena võib praktikast tuua juhtumit H-ga, kes naastes koju kell 14:30 avastas, et ukseluku südamik on välja murtud ja seeläbi sisenetud tema korterisse.[26]

10% sissetungimistest kasutati ukseluku lahtimuukimist. Jällegi määravaks sai liiga lihtne lukk. Halvaks faktiks seejuures on see, et lihtsama konstruktsiooniga luku võib lahti muukida mõne minuti jooksul. Ukseluku lahtimuukimiseks on vargad põhjalikult tutvunud teatud lukusüsteemiga ja tulenevalt sellest valmistanud muukimisriistad. Seejuures statistikas, muukimise alla võib sattuda ka juhtumid, mis on seotud originaalvõtmest koopia tegemisega. Inimesed tihti ei väärtusta koduvõtmeid kui väärisesemena ja jätavad neid ilma järelevalveta, mis annab kurjategijale hea võimaluse nendest koopia tegemiseks ja seejärel suurema vaevata elamusse siseneda. Tegelikult on teada juhtumeid, kui vargad on teinud võtmest jälje ka seestpoolt ust lukuauku asetatud võtmest (pilt 3. ja 4.).

[26] Kriminaalasi nr. 06231802278.

Pilt 3. Võti on teiselpool lukuaugus ja tänu sellele ongi võimalik võtmest plastiliini, joonlaua ja metalltraadi abil teha sellest jäljend
Pilt 4. Tulemuseks on hea jäljend, mille järgi on võimalik valmistada võti

Pilt 3. Võtmejäljendi valmistamine

Pilt eemaldatud!

Pilt 4. Võtmejäljend

Pilt eemaldatud!

Kui lukk esmamurdmisel või muukimisel järele ei anna, minnakse ukse kallale. See tekitab aga tunduvalt rohkem müra ja nõuab aega. Ukse lõhkumise teel siseneti eluruumidesse 5% juhtumites, tihti seisneb see selles, et lõigatakse läbi ukse aasad ja tõstetakse uks eest ära, spetsiaalse tõstekangi taolise riistaga, eraldatakse uks koos ukseraamiga seinast. Harvematel juhtudel sisenetakse eluruumi seinte, katuse või põranda lõhkumise kaudu.

Statistika järgi, teine kõige levinum sissetungimise viis on akna purustamine (20% juhtumitest). Kasutatakse ära ka plastikakende nõrku kohti, - spetsiaalse kangi abil avatakse akna sulgemismehhanism väljastpoolt. Vahest, klaasikildudest tekkiva kolina summutamiseks, kleebitakse enne klaasi purustamist klaasile kleepkile, mille külge jäävad peale klaasi purustamist kõik killud, need ei kontakteeru omavahel ja seega ei tekki peaaegu mingit helinat, mida võiks keegi kuulda. Akna kaudu sisenemisel lihtsalt purustatakse aken ja seejärel avatakse aken seestpoolt. Näide kriminaalasjast nr 06231702551 – varas purustas esimese korruse elutoa akna, sisenes läbi selle korterisse ja varastas käekella, pangakaardi, ehteid ja vaasitäis metallkrooniseid.

Aknatrellide olemasolu puhul kasutatakse ära konstruktsiooni nõrgad kohad, sisenetakse suuremate avade kaudu, väänatakse avad suuremaks, saetakse või lõigatakse sisse ava, võimalusel eemaldatakse kogu piire. Samuti on teada juhtumeid, mil eluruumi peremees jäädes lootma oma trellide kõrgele turvalisuse tasemele on jätnud lahti aknad, mida leidlikud vargad kasutasid hõlpsasti ära, kalaõnge abil "püüti" eluruumist välja kõik võimalikud hinnalised esemed.

Tihti vargad kasutavad ära ka ohvri hoolimatust oma eluruumi turvalisuse suhtes, näiteks peidetakse korterivõti porimati alla, ukse lähedal asuvate esemetesse, kõige hullem on siinjuures varga võimalus kiiresti ja ilma suuremata vahelejäämise riskita sooritada

varguse. Samuti vargad vahest ootavad kuni peremees lahkub oma eluruumist, kas või lühikeseks ajaks, lukustamata seejuures akna, ukse, sellest vargale täiesti piisab, et ta jõuks haarata esimese kätte juhtuva eseme ja põgeneda.

Ohvri usalduse kasutamisega seotud juhtudel peremees ise laseb vargad oma eluruumi sisse. Nii võivad vargad tutvustada ennast majahooldustöötajatena, naabrina, rahvaloendajana, abivajajana jne. Näiteks, staažikal naisnarkomaanil N õnnestus 5 korral veenda inimesi end nende korterisse sisselaskmaks ettekäändel, et ta on nende trepikojanaaber ja tal läks uks lukku, pliidile jäi keema supp ning tuppa jäi üksinda 3 kuu vanune laps, seetõttu tal on vaja hädasti helistada oma mehele, kes tooks võtmed. Helistamise ajal palus N perenaiselt klaasi vett ning sel hetkel, kui viimane läks kööki, varastas N mida jõudis. Ega harvad ei ole juhud, mil juhututtavaid, näiteks baarist, kutsutakse enda juurde külla ja hiljem selgub, et kadunud on mõned asjad.

Oluline on ka teada kuidas vargad varastatud esemed ruumist välja viivad ja kus, neid hoiavad:

- kõige kergemaks viisiks on muidugi lihtsalt väiksemate asjade taskusse panemine;
- kaasatoodud kottidesse pakkimine;
- eluruumis leitud kottide kasutamine;
- esemete allalaskmine akna, rõdu kaudu;
- esemete väljaviimine prügi- või ventilatsiooni torustiku kaudu;

Varastatud esemeid võidakse hoida kuriteo toimepanemisekoha lähedal, seda näiteks juhul, kui mingil põhjusel otsustati otstarbekamaks varastaud esemetele hiljem, rahulikumal ajal järgi tulla. Sellisteks kohtadeks võivad olla pööningud, keldrid, teised hoone osad. Hoiupaigana võidakse kasutada ka tuttavate kortereid, kuure jm ruume.

Varguse varjamise viis: vargusel tegutsetakse kinnastes, juhul kui ilma nendeta, siis pühitakse sõrmejäljed ära, samuti ka jalajälgedega. Ene vargust mõeldakse välja paar legendi juhuks, kui midagi läheb viltu ja jäädakse vargusega vahele. Transportvahendi kasutamisel pargitakse see eluruumist natuke kaugemale ja lisakindlustuseks, vältimaks autonumbri järgi isiku kindlaks tegemist paigutatakse ka kergesti teisaldatavad, valed, registratsiooni numbrid, politseinike valele jäljele suunamiseks võidakse jätta sündmuskohale süütu inimese riietuseseme, muid jälgi või riietutakse tema riietesse, alibi kindlustamiseks, vahetult peale vargust, sõidetakse kusagile kaugele, võidakse muuta oma väljanägemist – võlts untsid, parukad, prillid, varguse varjamiseks tihti keeldutakse ütluste andmisest või antakse valed ütlused, mõjutatakse ka teisi inimesi tunnistuse andmisest jne.

Varguse menetlemisel on tähtis osa ka teadmisel, sellest, kus võidakse varastatud vara müüa. Teadagi, et esemete maha müümine ei ole palju kergem, kui nende vargus, kartus varastatud asjade müügiga vahele jääda sunnib kurjategijaid olema ettevaatlikena, seega realiseeritakse enamasti kaup kindla isiku kaudu, keda usaldatakse. Erinevatest asjaoludest tingituna võidakse olla ka vähem ettevaatlikud ja proovitakse asju maha müüa juhuslikele inimestele tänaval, baaris, kaupluses, vahest sellisest juhututvusest võib kujuneda ka perioodiline esemete kokkuost, näiteks mõni kaupluse müüja hakkab huvi tundma esemete ostu suhtes. Vahel vargad jätavad varastatud esemed endale, teevad seda enamasti naised, alaealised ja kogujad, kuid enamasti, targem ja kogenum varas endale varastatuid asju ei jätta, vaid transpordib need võimalikult kaugele teisse linna.

3.3. Kuritegeliku ründeobjekt

Sarnaselt turumajandusele, kus peamised osad on nõudlusel ja pakkumisel, on varaste tegevus suunatud nõudluse rahuldamisele, mis tähendab, et varastatakse reeglina asju, mida saab soliidse raha eest maha müüa. Nt sellest tingituna varastatakse märksa vähem, võrreldes eelmiste perioodidega, televiisoreid, videomagnetofone, jms tehnikat, sest uue tehnika hind poes ei ole enam kõrge ja seega kasutatud ja pealegi varastatud tehnikale eelistatakse uut ja garantiiga toodet. Allolevast graafikust on näha, et kuni 10000 kroonise

Tabel 5. Tallinna eluruumidest toimepandud vargustega tekitatud kahju

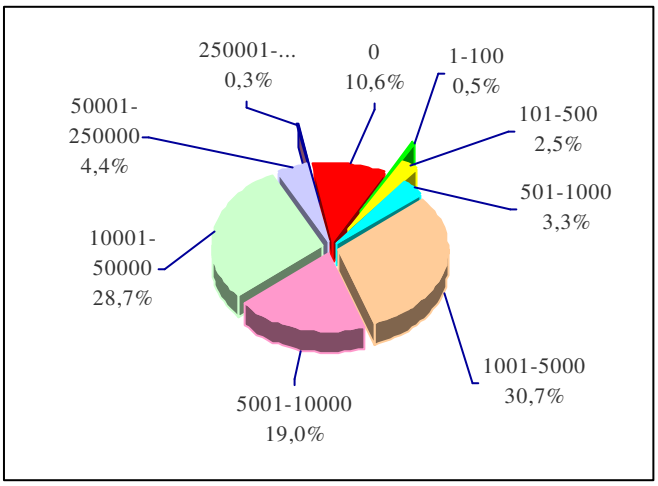

Varaline kahju	
1) 0 krooni	138 (10 %)
2) 1-100	6 (0,5 %)
3) 101-500	33 (2,5 %)
4) 501-1000	43 (3,3 %)
5) 1001-5000	398 (30 %)
6) 5001-10000	247 (19 %)
7) 10001-50000	372 (29 %)
8) 50001-25000	57 (4,4 %)
9) 25000- ...	4 (0,3 %)
Kokku 18 077 373 EEK	**1298**

kahjuga vargusi on kokku 65% (tulemus on saadud kõikide alla 10000 krooni piiri jäävate kahjusummade liitmisel), selline suhteliselt väike summa tähendab, et varguste toimepanijateks polnud professionaalid, vaid pigem see fakt järjekordselt viitab narkomaanidest kurjategijate tegevusele. Tegelikult nimetatud protsendile võib julgelt veel

lisada 15%, kuna kahjusumma sisaldab endas ju ka luku lõhkumise ja ukse parandussummat (aken jne), seega ainuüksi lõhkumisega kahju võib ulatuda umbes 5000 kroonini, järelikult narkomaanide osakaal 10001-50000 varalises kahjus võib olla samuti märkimisväärne.

Kuritegeliku ründeobjekti loetelu on väga mitmekesine, seejuures määravamaks teguriks on kurjategija isiksus. Asotsiaalse eluviisiga inimesed varastavad tihti toitaineid, alkoholi, riideid, asju, mida saab ise ära tarbida, harva edasimüügi eesmärgil.[27] Narkomaanid varastavad kõike, mida on võimalik maha müüa – alates päikeseprillidest kuni kummipaatideni, kuid siiski on välja kujunenud mõningad esemed, mis varastatakse eriti tihedalt: juveelitooted – kuld-, hõbe-, plaatinasõrmused, ketid, kõrvarõngad, sularaha, pangakaardid (enamus juhtudel siiski ilma koodideta), dokumendid, eriti ohtlik, sest nende abil võib sõlmida lepinguid, mis võivad tuua omanikule suure majandusliku kahju, arvutitehnika (uued tooted – visuaalsel hinnangul, nt vanu suuri arvutikuvareid ei taheta), eriti hea meelega varastatakse sülearvuteid – kerge välja viia, kerge hea raha eest maha müüa, suur nõudlus.

Nt saab tuua korterivargust, mis on analoogne paljudele teistele, nimelt varguseesemeteks osutusid poole aasta vanune arvuti komplekt – kuvar (LCD, õhukene), arvuti, kõlarite komplekt, optiline klaviatuur ja arvutihiir (isegi hiirematt), pikendusjuhe, printer-scanner (kaks ühes), modem, laualamp valge, kuldsõrmus punase rombikujulise vääriskiviga, kaks hõbesõrmust, üks paar kuldkõrvarõngaid, kaks kuldketi, mitu kollasest ja valgest metallist sõrmust, kaelaketi ja kõrvarõngaid, sularaha 200 krooni.[28]

3.4. Jäljekujunemise mehhanism

Pole olemas sündmuspaika, kuhu jälgi ei jääks – need tuleb sealt lihtsalt üles leida. Olgu kurjategija nii osav ja kaval kui tahes, vaimuna hõljudes ta paha teha siiski ei saa. Jälgi jätmata ei lõpe ükski murdvargus, olgu need jäljed siis inimese keha või tema kasutatud asjade tekitatud. Jäljeekspertide sõnul pole maailmas kahte identset eset, erinevad on ka nende jäetud jäljed. Menetlejale on oluline teada, millised jäljed tavaliselt jäetakse eluruumist varguste puhul, sest tänu sellele, ta saab selgema ettekujutuse kust kuriteojälgi otsida ja seega ka suureneb tõenäosus, et ta neid ka leiab, samuti see aitab tal mõista

[27] Асташкина, Е., Марочкин, Н. 2003. Криминалистические алгоритмы в расследований квартирных краж. Москва: Юрлитинформ, 24.
[28] Kriminaalasi nr 06231702203.

kuriteo toimepanemise mehhanismi ja kujutleda kuriteo sooritamise asjaolusid. Jälgede iseloom ja asukoht sõltub kuritegeliku ründe objektist, kohast, takistuste ületamise ja eemaldamise viisidest. Jälgi liigitatakse mitmeti: on dünaamilised ehk liikumisel tekkinud jäljed ja on staatilised ehk vajutamisel tekkinud jäljed. Ent on ka kehaosade jäljed – ninaotsa-, huule-, hamba- ja kõrvajäljed.[29] Näiteks kõrvajälje kõrguse ja asendi järgi saab välja arvutada inimese pikkuse, sama ka jalapöia pikkuse määramisel.

Tihedamini kurjategijad jätavad sündmuspaigale sõrme-, jalatsi-, riidekiu mikroosakeste, DNA, transportvahendi rattarehvide ja murdmisriista jälgi.

Saab eristada ka varguse ettevalmistamise jälgi, need jagunevad kahte rühma:

1) materiaalsed ja 2) ideaalsed.

Esimesse rühma kuuluvad näiteks:

- kahtlustatava juures avastatud kirjandus, mis sisaldab infot tulevase kuriteoobjekti kohta, lukkude süsteemide kirjeldus, jms;
- korteriukse juurest leiduvad tikud, niidid võivad viidata sellele, et vargad jälgivad korterit ja proovivad välja selgitada peremehe kohalolekut;
- telefoni kõneeristused, mis võimaldavad tuletada võimalike kaasosalisi;
- tööriistade ja teiste varguseks kasutatavate võimalike esemete ostutšekid või tööriista valmistamise tellimislehed, muidugi ka murdmisriista enese avastamine;
- pangakonto väljavõte, kes, millal, mille eest ja palju raha sai või andis; jms.
- märkmed, päevikud, arvutimälu või disketid, mobiiltelefoni mälu, jms, kus võib sisalduda info kavandatava või siis juba sooritatud kuriteo kohta, - eluruumi skeemid, esemete või summade arvutamistehted, võimalikud vara hoiukoha aadressid, kaardid.

Teist rühma iseloomustab:

- isiku huvi korterivarguste kohtuistungite külastamise vastu,
- perioodilised kokkusaamised teatud isikutega,
- kahtlustatava või tema kaasosaliste märkamine tunnistajate poolt varguse toimepanemise läheduses,
- remonttööde või teiste sündmuste ajaline kokkulangemine varguse toimepanemise ajaga,
- ohvri jälitamine, talle võib alles peale vargust meenuda, et ta juba pikemat aega täheldas luuret enda järel, kuid ei pööranud sellele mingit tähelepanu, arvates, et tegemist on lihtsalt kokkusattumisega;

[29] Корниенко, Н. 2001. Следы человека в криминалистике. Санкт-Петербург: Питер, 15.

Kurjategija jälgi tasub otsida nii sündmuskohalt, kui ka selle lähedusest, arvestades varga võimalike sisenemise- ja lahkumiseteid, - suureks abiliseks on sel juhul koer. Nii võib leida kurjategija poolt kaotatud, peidetud isiklike või varastatuid asju, samuti murdmisriista. Suurema tõenäosusega võib leida kurjategija jälgi tema teele jäänud ületatud takistustelt, nagu on seda aed, aken, uks, kuhu tavaliselt jäävad varga riietusesemete osakesed ja murdmisriistaga tekitatud jäljed. Ukselt tasub otsida kurjategija kõrva-, suu-, näo-, jalajälgi. Ukselukku avamine võis toimuda puuriga, tangidega, kettassaega, kangiga, muukimisriistadega, teraselõikenoaga. Murdmisriista võimaldab tuvastada sündmuskohalt leitud murdmisriista murdunud osake. Just murdmisriista iseloomustava jälje järgi saab määrata kurjategija - kvalifitseeritust riista käsitlemisel, kuritegeliku kogemust, jõudu, kurjategijate arvu ja ajahulka, mis kulus takistuse eemaldamiseks. Ukse lõhkumisel võivad kurjategija kehale, riietele ja jalatsitele jääda mitmesugused mikroosakesed. Sellisteks võivad osutuda värvi- ja krohviosised, raua- või saepuru, tahm, tolm, jms. Aknalt on võimalik avastada kurjategija sõrme-, jalatsi-, vere-, murdmisriista-, riiete mikroosakeste jälgi, selleks tuleks uurida põhjalikult kogu akent nii väljast kui ka seest, juhul, kui tegemist on kõrgema korrusega, siis peaks jälgi otsima ka alumise korruse akendelt, rõdult. Rõdu kaudu korterisse sisenemisel, kurjategija võis selleks kasutada köit, naabrite rõdu. Varas viibib tavaliselt temale tundmatus kohas ja seetõttu ta tutvub sellega. Vara otsimisel jätab ta maha papilaarkurrustiku- ja jalatsijälgi. Kurjategija jalatsijälgede järgi võib määrata tema saabumise ja lahkumise teekonda sündmuskohale, antud toimingus koera kasutamine kindlustab paremaid tulemusi, tuvastades jalatsi eripärasusi ja tallamustrit on hiljem võimalik identifitseerida kuriteopaigal kasutatud jalanõusid, lisaks jalanõu jälje järgi võib määrata kurjategija füüsilisi andmeid. Sündmuspaigalt on võimalik leida ka varga hambajälgi, mis paiknevad tavapäraselt toiduainetel. "Kurjategija viibimise kestusest sündmuskohal võivad näidata mitmed asjaolud. Nii võis ta einestada, suitsetada, juua alkoholi, isegi magada. Samuti vajab ta aega sellisteks toiminguteks nagu seifi lahtimurdmine, raha ja hinnaliste esemete otsimiseks. Selliste asjaolude analüüsiga võidakse küllalt täpselt määratleda kurjategija tegutsemiskestuse teokohal."[30] Juhul, kui varas lahkus kuriteopaigalt autoga, siis on võimalik rattarehvide järgi teha kindlaks auto tüübi ja mudeli, ärasõidu suuna, leida erisusi, mis aitaksid tuvastada sõiduvahendit.

[30] Somer, J. 1996. Sündmuskoha vaatlus, 71.

3.5. Kurjategija ja kannatanu iseloomustus

Kurjategijate kontingent on väga lai, keda siin ainult ei ole. Isikud, kes varastavad pükse, sest neil pole midagi jalga panna ja professionaalsed kurjategijad, kelle jaoks varastamine on kujunenud elustiiliks, ilma milleta enam ei kujutata oma elu ette; noored ja vanad; eeskujulikud emad ja paadunud prostituudid; omadega täiesti põhjas olevad alkohoolikud ja narkomaanid, kodutud ja inimesed, kellel on kõik olemas, kuid, kes soovivad omada veel rohkemat jpt.

Tabel 6. Tallinna eluruumidest varguste toimepanijate sooline jaotus

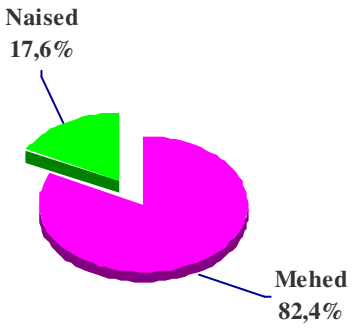

Reeglina vargusi eluruumist paneb toime antisotsiaalse eluviisiga isik, kelle kõlbluslik allakäik algab palju varem enne esimese kuriteo sooritamist. Seda seisukohta kinnitab V. A. Kuznetsovi poolt läbiviidud varaste isiksuse uuring, mille järgi esimesele vargusele eelnenud aasta jooksul üle poolte tulevastest korterivarastest sooritasid pisemaid õigusrikkumisi, 45% elasid vanemate või teiste inimeste kulul, 48% süstemaatiliselt tarbisid alkoholi, 6% isikutest olid sattunud vähemalt ühe korra kainestusmajja. Kuritegusid toimepannud isikute hulgas domineerivad kesk- ja põhiharidusega isikud, kelle osakaal on 74%.

Tabel 7. Tallinna eluruumidest varguste toimepanijate haridustase

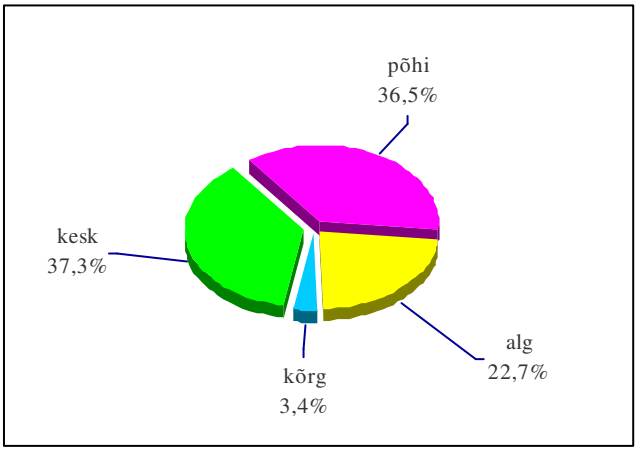

Varaste haridus	
1) kõrgeim	8 (naised 4)
2) kesk	87 (n 12)
3) põhi	85 (n 17)
4) alg	53 (n 8)
Kokku	**233 (n 41)**

Olulise panuse eluruumist toimepandud varguste kriminalistikalisse iseloomustusse tegid Tomski riikliku ülikooli teadlased eesotsas professor J. M. Antonjaniga, uurides varaste psühholoogilisi tüüpe. Oma teadustöös nad leidsid, et korterivargaid iseloomustab negatiivne hoiak sotsiaalnormide ja eetiliste väärtuste suhtes, raskus sotsiaalseks kohanemiseks. Psühholoogilise iseloomustuse ja isikuomaduste poole pealt varastel on palju ühist vägivalla kurjategijatega, sellist asjaolu psühholoogid põhjendavad korterivaraste kuritegudes esineva vägivalla elementidega, mis ei ole suunatud inimestele, vaid esemetele, mis takistavad hõivata vara (uks ja selle lukk, jne). Tõenäoliselt just selle fakti tõttu mõni kord vargusest kujuneb röövimine või isegi tapmine, sest varas on vaimselt valmis eemaldama kõik ettetulevad takistused vara enda kätte saamiseks.

Tabel 8. Tallinna eluruumidest varguste toimepanijate vanuseline jaotus

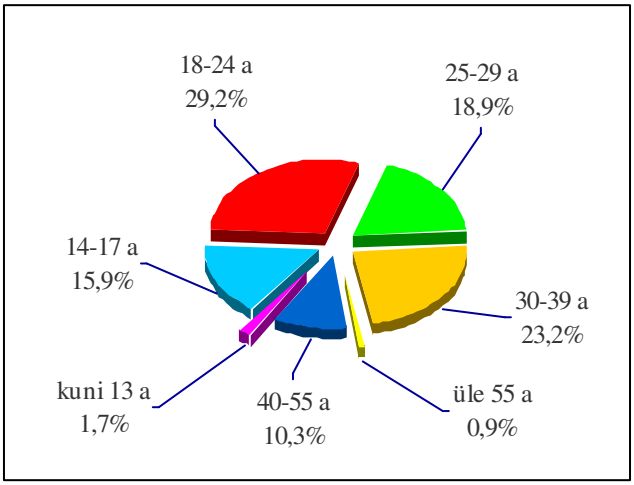

Varaste vanus	
1) kuni 13	4 (naised 0)
2) 14 – 17	37 (n 8)
3) 18 – 24	68 (n 14)
4) 25 – 29	44 (n 8)
5) 30 – 39	54 (n 5)
6) 40 – 55	24 (n 5)
7) üle 55	2 (n 1)
Kokku	**233 (n 41)**

Üldiselt saab eluruumidest vargusi sooritavaid kurjategijaid piltlikult jagada püramiiditaoliselt kolme klassi. Püramiidi alumise ja kõige laiema osa moodustavad pisisulid ja algajad vargapoisid, keskele jäävad natuke kogenumad vargad ning püramiidi tipus on professionaalid. Eraldi on veel juhumöödujad, kes muidu korralike inimestena näppavad lihtsalt sellepärast, et midagi on ripakil.

Nagu mainitud kõige kõrgema klassi vargad ehk professionaalid tegutsevad organiseeritult, ainult turvauksed ja –lukud neid ei peata, sissemurdmise tõenäosust võib siinjuures vähendada signalisatsioonivalve. Neil on oma jälgimissüsteem ja müügivõrk, eristatav on kindel rollidejaotus, mille eesmärk on kindlustada ühe lüli vahelejäämisel teiste lülide ohutust, nt vahetute varaste kinnipidamine sündmuskohal ei pruugi alati tähendama kogu jõugu seadusevastase tegevuse tõkestamist, kuna vabadusse jäävad teised, varastatud esemete logistikaga või realiseerimisega tegelevad, liikmed. Seega teha kahjutuks kogu süsteemi on üpris keeruline, kuid siiski võimalik – üks võimalus on teostades

jälitustoiminguid, oodata õiget hetke ja mitte kiirustada kinnipidamisega, eesmärgil tuvastada seadusevastasesse liitu kuuluvaid kõiki isikuid, välja selgitada igaühe osatähtsust ning püüda kokku kõik "kalad", piirdumata vaid väikestega. Õnneks professionaale on kõige väiksem osa varastest ning nemad murravad sisse juhul, kui äraviidavat varandust võib mõõta sadade tuhandetega. Inimesel, kel on nii hea majanduslik seis, oleks kindlasti otstarbekas lisaks kvaliteetsete füüsiliste tõkete muretsemisel, oma vara ka kindlustada. Siiski statistika ilmselt näitab, et valdava enamiku vargustest eluruumidest panevad toime just keskastme vargad ja pisisulid. 2006. aastal eluruumidest vargusi toime pannud isikute hulgas oli mehi 82% ja naisi vastavalt 18%. Niisugune sooline proportsioon on säilinud muutumatuna viimaste mitme aasta jooksul. Kõige suurema grupi moodustasid isikud vanuses 18-24 aastat (29%), kellele järgnesid isikud vanuses 30 kuni 39 aastat (23%), alaealiste osakaal (12 %). Korterivargusi toimepannute hulgas oli eesti kodanikke 62%. Tüüpiline varas 50% tõenäosusega ei tööta ega õpi. Ligi 40% avastatud eluruumivargustest kurjategijaks osutus varem karistatud isik ja 60% toimepanija oli narkomaan. Praktika näitab ka, et 80% Tallinna vargustest, varas on kohalik elanik. Korterivaraste seas eristatakse järgmised isiksuse tüübid: isikud, kes elavad parasiitliku eluviisi – ei taha töötada, elavad teise kulul; isikud, kes on alkoholi ja narkootikumide sõltuvuses; isikud, kes sooritasid varguse kasutades ära varguseks soodsaid asjaolusid; isikud, kes varastavad olles teise isiksuse mõju all - kambavaimu tegur.

Tabel 9. Tallinna eluruumidest varguste toimepanijate jaotus kodakondsus alusel

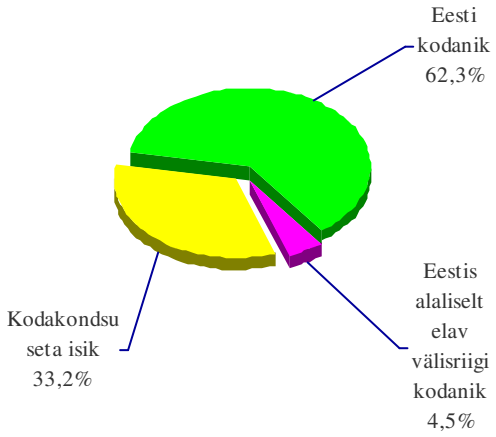

Retsidivistid, reeglina ei varasta seal, kus ise elavad, vaid eelistavad kohti, kus neid keegi ei tunne, varastatakse, arvestades linna suurust, küll Tallinnas, kuid võimalikult kaugelasuvas linnaosas. Kogenumad vargad kasutavad ära oma kuritegudeks psühholoogilisi momente, näiteks intelligentne väljanägemine kindlustab inimestele seadusekuuleka inimese mulje jätmise, sisendab usaldusväärsust.

Enamik vargaid varem või hiljem leiavad endale ühe või mitu paarilist, nii moodustub kuritegelik grupp (statistika andmetel möödunud aastal korterivargustes kahtlustatavatest isikutest 12 % panid toime varguse grupis), mille struktuur ja sisekeskkond (grupisisesed suhted) pakuvad kriminalistikale erilist huvi, sest informatsioon kurjategija tutvusringkonna kohta võimaldab tuvastada kuriteo kaasosalisi, koguda tõendeid, leida varastatud vara, lahendada kuritegu. Sageli korterivaraste grupp koosneb 2-3 liikmest, naiste kuulumine gruppi ei ole harv nähtus, kogenumast liikmest saab tavaliselt juht, organisaator. Just juhi kuritegeliku kogemuse tõttu on tihtipeale raske jõuku tabada. Grupiliikmeteks on 30 % varem karistatud isikud. Grupile on omane sooritada rea analoogseid kuritegusid. Värvates liikmeid, kandidaadilt nõutakse antud valdkonna spetsiifika tundmist; kogemust; varguse valmistamiseks, sooritamiseks vajalike oskusi; head suhtlemisoskust ja suheteloomist, selleks, et hankida infot kust saab midagi tasuvat varastada; juhilubade ja transportvahendi olemasolu, varastatud esemete kiireks transportimiseks. Kurjategija tuttavad jagunevad suures laastus kahte rühma: isikud, kes otseselt või kaudselt on seotud kuritegelikumaailmaga; isikud, kes ei oma mingit seost kuritegevusega.

"Külaliskurjategijad" on varaste rühm, kes panevad toime kuritegusid erinevates linnades, sooritades kuriteo ühes linnas kiiresti lastakse sealt jalga. Taolise grupi liikmeid iseloomustab perekonna, töö- ja alalise elukoha puudumine. Peatumiskohtadeks võivad osutuda tuttavate, sugulaste elukohad, seal, kus ei esitata liigseid küsimusi linna saabumise eesmärgi kohta.

Tabel 10. Narkomaanide osakaal Tallinna eluruumidest toimepandud vargustes

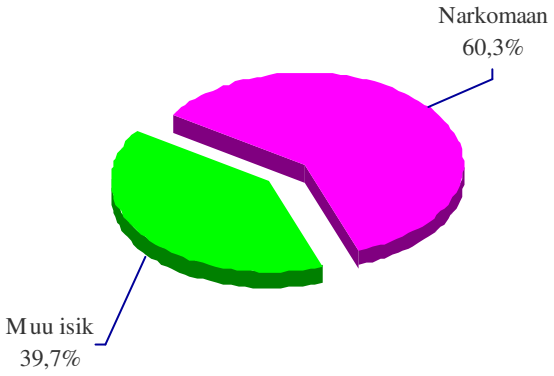

Inimesed, ärge olge varaste kaasosalised. Kuigi elus võivad ette tulla mitmed asjaolud, mis muudavad inimest vargaks, siiski teie võimetes on palju ära teha oma vara kaitseks.

Jacek Palkevic

Korterivarguste puhul kannatanuid saab jaotada erirühmadesse mitme tunnuse alusel. Esiteks eristatakse ohvreid, kes järgisid ja kes ei järginud elementaarseid turvanõudeid. Lisaks ohver võib olla provotseeriv või neutraalne, tuttav kurjategijale või mitte. Menetluse seisukohalt jagunevad ohvrid kaasaaitavateks ja koostöötahtmatuteks, esimestega on kerge luua hea psühholoogiline kontakt, sest enamikel juhtumitest uurija ja ohvri eesmärk on ühine, - vargusega tekitatud materiaalse kahju hüvitamine kannatanule ja kurjategija karistamine. Seega ohvrid annavad hea meelega ütlusi, mida iseloomustab loogilisus ja üksikasjalikus. Kuid ei ole välistatud mõnede faktide varjamist, mis puudutavad ohvri kergemeelsust, lohakust. Kannatanu võib mõned varguse asjaolud maha vaikida, see võib olla tingitud tema enesesüüdistusest või hirmust kurjategija ees, seega juhtunu kohta kogu ülevaate saamiseks tuleb kannatanut ergutada, tunda kaasa, luua turvatunde, kuulata ja veenda positiivse lahenduse leidmises.

Koostöötahtmatud kannatanud ei soovi menetlejale kogu tõde avaldada, põhjuseks sellele võib olla soov suurendada või vastupidi, vähendada vargusega tekitatud kahju ulatust. Samuti vale rääkimise ajendiks võib olla kannatanu soov kaitsta kurjategijat, näiteks tegemist on tema sugulasega, tuttavaga, või siis vastupidi suurendada kurjategija süüd. Vahest vale info edastamise motiiviks võib osutuda kannatanu ebausaldus politsei töö vastu. Sellistel juhtumitel menetleja peaks oskama seletama kannatanule, et taoline valetamistaktika ei too talle midagi head ja isegi vastupidi võib muuta olukorda veel keerulisemaks.

KOKKUVÕTE

Käesoleva lõputöö põhiliseks eesmärgiks oli anda põhjalik ülevaade 2006. aastal Tallinna eluruumidest toimepandud varguste kriminalistikalise iseloomustustuse kohta. Töö eesmärk täideti ning püstitatud hüpotees leidis kinnitust.

Lõputöö uurimistulemuste analüüsist selgus järgmist:

- 83% eluruumidest toimepandud vargustest leiab aset korterites, järgnevad vargused eramajadest 14%, ühiselamutest 2% ja suvilatest 1%. Suurem osa vargustest eluruumidest (27%) pannakse toime Põhja-Tallinna linnaosas. Enamik vargusi pannakse toime kevad-suvisel perioodil. 33%-l vargustest sissetungimise objektiks osutus esimesel korrusel asuv eluruum. Analüüs näitas, et enamik vargusi toimus esmaspäeval, teisipäeval, kolmapäeval ja neljapäeval. Ajavahemikul kella 8 – 17 vahel toimus 70% korterivargustest, ajavahemikel 17 – 00 toimus 20% ja 00 – 8 sooritati 10% vargusi eluruumidest..
- Suurem osa vargusi pannakse toime juhuslikult, pisisulide poolt ja seega ettevalmistusele tähelepanu ei pöörata. Ettevalmistamine on iseloomulikum kogenumatele ja professionaalsematele kurjategijatele.
- Varastatud esemeid võidakse peita kuriteo toimepanemisekoha lähedusse - pööningule, keldrisse jt hoone osadesse.
- Varastatud vara hoiupaigana võidakse kasutada kurjategija (kuriteo kaasosaliste) enda või tema tuttavate, sugulaste kortereid, garaaže, kuure jm ruume.
- Kõige tihedamini ehk 30% sisstungimisi eluruumidesse on toimunud luku lõhkumise teel. Teine kõige levinum sissetungimise viis on akna purustamise kaudu, moodustab 20% juhtumeist. Järgnevad sissetungimised lahti jäetud akende (10%) ja lukustamata uste kaudu (10%). Ukseluku lahtimuukimise osakaal moodustas samuti 10%. Ukse lõhkumise teel siseneti eluruumidesse 5%-l juhtumeist.
- Kuritegeliku ründeobjektiks langevad reeglina juveelitooted, sularaha, pangakaardid, dokumendid, elektroonikatooted (eriti sülearvutid), riided.
- Tihedamini kurjategijad jätavad sündmuspaigale sõrme-, jalatsi-, riidekiu mikroosakeste, DNA, murdmisriista jälgi. Kurjategija jälgi tasub otsida nii sündmuskohalt, kui ka selle lähedusest, arvestades varga võimalike sisenemise- ja lahkumiseteid, - suureks abiliseks on sel juhul koer. Samuti kuriteo toimepanemise tagajärjena tunnistajate ja pealtnägijate mällu võivad jääda ideaalsed jäljed.

- Eluruumidest vargusi toimepannud isikute hulgas domineerivad kesk- ja põhiharidusega isikud, nende osakaal on kokku 74%.
- Meeste osakaal moodustas 82% ja naiste vastavalt 18%. Vanuseliselt kõige suurema osa moodustasid isikud vanuses 18-24 aastat (29%), nendele järgnesid isikud vanuses 30 kuni 39 aastat (23%), alaealiste osakaal juba mitu aastat järjest püsib enam-vähem ühel tasemel, 2006.a seisuga 12%. Korterivargusi toimepannute hulgas oli eesti kodanikke 62%.
- Tüüpiline varas 50%-lise tõenäosusega ei tööta ega õpi. Avastatutest eluruumidest toimepandud vargustest ligi 40%-l juhtumeist kurjategijaks osutus varem kriminaalkorras karistatud isik ja 60%-l toimepanijaks oli narkomaan.
- 80% Tallinna vargustest pannakse toime kohalike elanike poolt.
- 12% vargusi eluruumidest olid toimepandud varaste grupi poolt.
- Kannatanu võib olla provotseeriv – hoolimatu oma vara kaitse suhtes, või neutraalne – korralikult järgida turvanõudeid; tuttav kurjategijale või mitte; menetluse seisukohalt jagunevad kannatanud kaasaaitavateks ja koostöötahtmatuteks.

Kriminalistika teaduse tundmine ja oskuslik kasutamine võimaldab muuta kuritegude lahendamist efektiivsemaks. Seejuures eriti suurt kasu kuritegude lahendamiseks omab kuriteo kriminalistikaline iseloomustus, sest see aitab politseiametnikul paremini orienteeruda kuriteo sündmuskohal, õigesti planeerida kriminaalmenetluse käiku ja menetlustoimingute järjekorda, püstitada põhjendatuid versioone, kiiremini ja täielikult lahendada kuritegu, oluliselt säästes seejuures kriminaalmenetluse jõude ja ressursse.

РЕЗЮМЕ

Тема данной работы - криминалистическая характеристика краж совершенных из жилых помещении.

Дипломная работа написана на эстонском языке, содержит 41 страницу и состоит из 3 глав. В работе использовано 26 источников. Ключевые слова работы: криминалистическая характеристика преступления, криминалистические рекомендации и требования, осмотр места происшествия, планирование расследования уголовного дела, следственные версии, первоначальный этап расследования, эффективное расследование краж, квартирные кражи, криминалистическая характеристика краж совершенных из жилых помещении.

Целью выпускной работы является подробное рассмотрение криминалистической характеристики краж совершенных из жилых помещении. Второстепенная цель работы внести вклад в эстонскую криминалистическую литературу, касающуюся расследования краж совершенных из жилых помещении.

В работе автор использовал метод анализа преимущественно русской современной научной литературы о криминалистической характеристике преступлений; использовался статистический метод, с помощью которого были изучены кражи совершенные в городе Таллинне из жилых помещении в течение 2006 года, использовались данные полученные статистическими отделами Департамента полиции и Пыхьяской префектуры полиции; также автор работы применял документальный метод, изучая судебно-следственную практику и информацию, зарегистрированную в базе данных POLIS о кражах совершенных в городе Таллинне из жилых помещении за 2006 год.

Работа может предоставить интерес для студентов и преподавателей юридических факультетов, а также сотрудников полиции, принимающих участие в расследовании краж совершенных из жилых помещении.

VIIDATUD ALLIKATE LOETELU

Raamatud

1. Eesti Vabariigi põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne. 2002. Tallinn: Juura.
2. Lindmäe, H. 1998. Menetlusmetoodika I. Tallinn: Juura.
3. Somer, J. 1996. Sündmuskoha vaatlus.
4. Sootak, J., Pikamäe, P. 2004. Karistusseadustik. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura.
5. Sootak, J. 2003. Varavastased süüteod. Tallinn: Juura.
6. Асташкина, Е., Марочкин, Н. 2003. Криминалистические алгоритмы в расследований квартирных краж. Москва: Юрлитинформ.
7. Белкин, Р. 1999. (ред). Криминалистика. Москва.
8. Корниенко, Н. 2001. Следы человека в криминалистике. Санкт-Петербург: Питер.
9. Пантелеев, И., Селиванов, Н. (ред). 1984. Криминалистика. Москва.
10. Филиппов, А. 2000. Криминалистика. Москва.
11. Хмыров, А. 1978. Криминалистическая характеристика преступления и пути доказывания по уголовному делу. Москва: Правоведение.
12. Яблоков, Н. 2006. Криминалистика. Москва.

Õigusaktid

1. Karistusseadustik. 06.06.2001.- RT I 2002, 44, 284; RT I 2007, 13, 69.
2. Kriminaalmenetluse seadustik. 12.02.2003.- RT I 2003, 83, 558; RT I 2007, 12, 66.

Statistika

1. Politseiameti politseitöö osakond. Andmed politseiasutuste poolt registreeritud kuritegudest, Tallinna linn, 12 kuud 2006.
2. Politseiameti politseitöö osakond. Andmed politseiasutuste poolt registreeritud kuritegudest, milles toimepanija on kindlaks tehtud, Tallinna linn, 12 kuud 2006.
3. Põhja Politseiprefektuur. Töötulemused 2006.a. PPP intranet.
4. Põhja Politseiprefektuuri aasta töötulemuste analüütiline ülevaade 2006.a. PPP intranet.

5. Põhja Politseiprefektuuri infotöötlustalitus. Registreeritud ja avastatud eluruumist vargused Tallinnas 2006.a.
6. Põhja Politseiprefektuuri infotöötlustalitus. Eluruumist varguste dünaamika Tallinnas kuude lõikes 2003.- 2006. aasta kuude dünaamika.
7. Põhja Politseiprefektuuri infotöötlustalitus. Eluruumist varguste avastamine (isik kindlaks tehtud). 12 kuud 2006.
8. Põhja Politseiprefektuuri infotöötlustalitus. Eluruumist vargused tänavate lõikes, Tallinna linn, 2006.a.

Kriminaalasjad

1. Kriminaalasi nr. 06231801010.
2. Kriminaalasi nr. 06231802278.
3. Kriminaalasi nr. 06231702551.
4. Kriminaalasi nr. 06231702203.

LISAD

Lisa 1. Varavastaste kuritegude osatähtsus Põhja Politseiprefektuuri territooriumil 2000-2006 aastatel

Pilt eemaldatud!

Lisa 2. Eluruumidest toimepandud vargused Põhja Politseiprefektuuri territooriumil 2003-2006 aastatel

Pilt eemaldatud!